

HALİT ZİYA

UŞAKLIĞIL

Mai ve Siyah ELEŞTİREL BASIM

OSMANLICA ASLINDAN NOTLARLA
YAYINA HAZIRLAYAN

Seval Şahin

ORHAN KOÇAK'IN SONSÖZÜYLE

İLETİŞİM KLASİKLERİ

HALİT ZİYA UŞAKLIGİL
Mai ve Siyah

OSMANLICA ASLINDAN NOTLARLA
YAYINA HAZIRLAYAN
Seval Şahin

ELEŞTİREL BASIM

ORHAN KOÇAK'IN SONSÖZÜYLE

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ / SEVAL ŞAHİN.....	7
--------------------------	---

Mai ve Siyah

AHMET CEMİL'İN İSTANBUL'U.....	394
--------------------------------	-----

EKLER.....	397
------------	-----

Ek I: *Mai ve Siyah*'ın Tefrika, 1898, 1902, 1914 ile 1938

Baskıları Arasındaki Farklar.....	399
-----------------------------------	-----

Ek II: Şiirler.....	595
---------------------	-----

Ek III: Zaman Çizelgesi.....	599
------------------------------	-----

SONSÖZ

KAPTIRILMIŞ İDEAL: *MAİ VE SİYAH ÜZERİNE*

PSİKANALİTİK BİR DENEME / ORHAN KOÇAK.....	601
--	-----

SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA.....	673
------------------------	-----

SUNUŞ

SEVAL ŞAHİN

Mai ve Siyah Türkçede yazılmış en güzel romanlardandır. Türkçede modern romanın başlangıcı kabul edilen bu eser yıllardır değerini korumakta ve zevkle okunmaktadır. Eser, *Servet-i Fünûn* dergisinde 23 Mayıs 1312 - 27 Mart 1313 (nr. 273-317) tarihleri arasında 45 sayı ve resimli olarak tefrika edilmiş; ardından resimli olarak ilk defa 1898 yılında kitap halinde Âlem Matbaası tarafından yayınlanmıştır.

Elinizdeki baskıda eserin 1898 yılında yapılan resimli ilk baskısı kullanılmıştır. Âlem Matbaası, Ahmed İhsan ve Şürekası tarafından 231 sayfa olarak 23x15 boyutlarında yayımlanan bu roman Diran Çırakyan tarafından resimlenmiştir. Eseri yayına hazırlarken 1898 yılında yayımlanan bu ilk baskıyı esas alarak tefrikası, 1317 (1902), 1330 (1914) ve 1938 yılında bizzat yazarı tarafından sadeleştirilen nüshalarıyla karşılaştırdım ve aradaki farkları kitabın sonunda EK-1 adıyla verilen kısımda belirttim. Böylece yazarın eserini ilk ortaya koyduğu zaman ile onu son kez elden geçirdiği zamandaki halini bir araya getirmeye çalıştım. Bunu yapmaktaki amacım ise eserin üslubunun 19. yüzyıl Osmanlı edebiyatında oldukça önemli bir yer kaplaması, buna özellikle vurgu yapılmasıdır. Esere tefrikası ve ilk baskısındaki "milli musavver roman" ibaresini de göz önünde bulundurarak Diran Çırakyan tarafından yapılmış illüstrasyonları da ekledim.

Mai ve Siyah, Latin harfleriyle ilk olarak 1938 yılında Hilmi Kitabevi tarafından basılmıştır. Bu baskı, Halit Ziya'nın bir önsöz ekleyerek kendisi-

nin sadeleştirdiği metnin de ilk baskısıdır. Ardından aynı yayınevi eseri 1942 ve 1957 yıllarında yeniden yayımlar. 1963 yılından itibaren İnkılap ve Aka Yayınevleri eseri basmaya başlar. 1968 ve 1971'deki baskıların ardından 1976'da Nevzat Kızılcın eseri sadeleştirir ve bu şekilde basılmaya başlar. 1980 yılında H. Fethi Gözler eseri yeniden sadeleştirir. *Mai ve Siyah* 1988 yılından itibaren sadece İnkılap Yayınları etiketiyle çıkmaya başlar ve bu kez de romanı Şemsettin Kutlu sadeleştirir. 1994, 1997, 1999 yıllarında bu şekilde üç baskı yapar.

2001 yılında Özgür Yayınları, Enfel Doğan'ın notlu ve sözlüklü olarak hazırladığı, baskı karşılaştırmalarının olmadığı, 1938'deki sadeleştirilmiş nüshanın esas alındığı bir baskı yayımlar ve 2016 yılına kadar kitap 2001, 2003, 2004, 2008 yıllarında dört baskı yapar.

2002 yılında Bülent Yorulmaz eserin tefrikasını, 1902'de yapılmış ikinci baskısını esas alarak 1. ve 3. baskısı ile karşılaştırarak yayına hazırlar (bkz. Bülent Yorulmaz, *Halit Ziya Uşaklıgil - Mai ve Siyah - Mai ve Siyah Romanının Karşılaştırmalı Baskısı*, Lefkoşa, 2002). Eserin, 2016 yılında telif haklarının sona ermesinin ardından birçok baskısı yapılmıştır.

Eseri yayına hazırlarken günümüzde kullanılan kelimelerin imlâlarını korudum. Eğer anlam değişikliği yoksa ayın ve hemze kullanımlarından kaçındım. Arapça maalmemnuniye, mamafih gibi kelimeleri bitişik yazdım. Özel isimlerin yazımında bugünkü imlâyı esas aldım. Günümüzde kullanılmayan kelimelerin her sayfanın altında dipnotlarla karşılıklarını verdim. Avrupa dillerinden geçen kelimelerde kelimenin orijinal dilindeki halini yazdım. Eserde noktalama işaretlerinin kullanımında herhangi bir müdahalede bulunmadım. Bugün kullanılmayan ve 19. yüzyıl Arap harfli metinlerinde hem virgül hem de üç noktaya karşılık gelen bir anlamı vurgulayan .. işaretini, yazarın üslubunu da etkileyen bir unsur olduğu için metinde herhangi bir değişiklik yapmadan korudum. *Mai ve Siyah*'ın 1898 baskısındaki orijinal sayfa numaralarını [] içinde gösterdim. Eserin bugünkü okurla arasındaki mesafeyi kısaltabilmek amacıyla metinde geçen saat, para, uzunluk ve ağırlık birimlerini günümüz birimlerine çevirdim ve bunları da dipnotlarda belirttim. Bunlarla beraber metinde yer alan birçok kavramı ve meseleyi dipnotlarda açıkladım. Romanda Ahmet Cemil ve Hüseyin Nazmi'nin birlikte çevirmeye çalıştıkları Edmond Haracourt'un *Makber* adlı eserinin çevirisini, Ahmet Cemil'in tek başına çevirmeye çalıştığı Lamartine'in *Raphaël*'inin döneminde yapılmış bir ter-

cümesini, dönem edebiyatından bahsettiklerinde özellikle değinilen Re-caizade Mahmut Ekrem'in "Hilâl-i Seher" şiirini kitabın sonunda yer alan EK-2 kısmına koydum.

Mai ve Siyah romanı, beş yıllık bir sürecin Ahmet Cemil'in gözünden bize aktarıldığı bir zaman dilimini kapsamaktadır. Bu zaman diliminin çizelgesini romanda zamana dair verilen ifadelerden yola çıkarak kitabın sonundaki EK-3 kısmında gösterdim.

Yaklaşık üç yıllık bir sürece yayılan bu çalışmada uzun uzun *Mai ve Siyah* konuştuğum, yardımlarını gördüğüm Hanife Koncu, Müjgân Çakır, Didem Ardalı Büyükarman, Banu Öztürk, Ipek Bozkaya, Sait Çangır, Belce Ünüvar, Kerem Ünüvar, Emre Bayın, Şule Gürbüz, Ebru Aykut, Nurçin İleri, Fatih Altuğ, Fatih Bakırcı, Sevan Değirmenciyan, Yağmur Yıldırım, Ezgi Bilgi Gümüş, Abdullah Altınay, Esin Hamamcı, Meryem Çakır ve Mehmet Fatih Uslu'ya çok teşekkür ederim. Takdirler onların hatılar benimdir.

Böyle bir çalışma sonuçta aslında hiçbir zaman bitmeyen bir iş demek. O yüzden kitabı okuyanların eklemeler, hatalar ve öneriler için bana ulaşabilmesi amacıyla bir eposta adresi oluşturdum. maivesiyahiletisim@gmail.com adresine yazarsanız çok sevinirim. Amacım *Mai ve Siyah*'ı 1898'deki ilk baskısıyla bugünün okurunu bir araya getirmek ve Türkçe'de roman tarihinde çok büyük bir hamle olan bu eserin metnini mümkün olduğu kadar doğru bir şekilde yayına hazırlamak oldu. Umarım bir nebze de olsa bunu başarabilmişimdir.

Kadıköy 2017